

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра корейської і японської філології**

Курсова робота
з японської філології
на тему:

**МОТИВ КРАСИ ТА СМЕРТІ У ТВОРЧОСТІ ЮКІО МІШІМИ (НА
ПРИКЛАДІ ВИБРАНИХ ТВОРІВ)**

Студентки групи Пяп01-19
факультету східної і слов'янської
філології
денної форми навчання
Освітньої програми:
Японська мова і література та
переклад,
західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.069 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – японська
Мошинської Дани Юрїївни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Свердлова Тетяна Геннадіївна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. МИНУЧИТЬ КРАСИ В КОНТЕКСТІ ЯПОНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ	6
1.1 Міябі	6
1.1.1. Вабі, сабі, шибуйі, юген.....	6
1.1.2. Японська філософія моно-но аваре.....	8
1.2 Філософія смерті в японській культурі	9
1.2.1. Традиція сеппуку.....	10
Висновки до Розділу 1	12
РОЗДІЛ 2. КРАСА ТА СМЕРТЬ В ТВОРЧОСТІ ЮКІО МІШІМИ	14
2.1 “Життя – це поезія, написана кров’ю”.....	14
2.2 “Золотий храм” та “Сповідь маски”	19
2.2.1. Історія храму Кінкаку.....	19
2.2.3. Символіка у романі “Золотий храм”	20
3.1 Роман “Сповідь маски”	23
Висновки до Розділу 2	26
ВИСНОВКИ	28
АНОТАЦІЯ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	33

ВСТУП

В цій роботі на прикладі творів “Золотий Храм” та “Сповідь маски” розглядаються мотиви краси та смерті у творчості Юкіо Мішіми.

Актуальність роботи визначається необхідністю усвідомлення особливостей ідей естетики та згасання в японській культурі для поглиблення розуміння японського мистецтва та літератури зокрема.

Юкіо Мішіма – один з найвпливовіших авторів післявоєнної Японії та найбільш читаний японський автор за кордоном. Важко переоцінити його вклад у поширення японської культури: автор 34 романів, близько 50 п’єс, 25 збірок оповідань, 35 збірок есеїв, а також сценаріїв та поезій, він назавжди залишив свій слід для літературного процесу Японії. Мішіма був першим японським письменником, якого тричі номінували на Нобелівську премію.

Політик, естет, націоналіст, культурист, актор, філософ, мандрівник, геній, провидець чи божевільний – насамперед Мішіма був поетом, наділеним надзвичайним даром зазирати до найглибших, найпотаємніших закутків людських душ та виносити їх на загальне відома, не втрачаючи при цьому чуттєвості та унікальності. Поперемінно викликаючи у читача шок, екстаз, відторгнення, збудження чи огиду, він захоплював саму суть людського буття та з притаманним йому тонким інтелектуалізмом відтворював у своїх творах – таким, яким було воно для нього. Прозу Мішіми часто порівнюють з мелодією – його твори сповнені досконалою гармонією, побудованою на парадоксах. Роботи Мішіми вирізнялись епатажністю, чуттєвістю, відвертістю та психологізмом [1].

Ще з перших його оповідань, надрукованих в підлітковому віці, починає прослідковуватись мотив краси та смерті.

Першу скандальну популярність принесла йому “Сповідь маски”, написана у 1949, коли Мішімі було лише 24. У псевдоавтобіографії потяг юнака до смерті переплітається з його баченням краси, що наряду з патріотизмом та ідеологією самурайської Японії й стало одним з провідних мотивів творчості автора.

«Золотий храм» (1956) було засновано на реальних подіях – за шість років до того відомий кіотський монастир Кінкаку, споруджений 1397 року, було спалено буддійським монахом. Головний герой роману, що з дитинства мріяв про красу храму, відчуває нестримну потребу знищити її. Лише так, на його думку, можливо буде вберегти вічну красу [1].

Отже, актуальність обраної теми зумовлена потребою узагальнення та аналізу провідних ідей та висвітлення засобів, використаних автором для передачі у своїй творчості цінностей, традиційних для японського світогляду.

Об’єктом дослідження є японська література повоєнного часу.

Предметом дослідження є дослідження методів відображення японської філософії естетики та смерті у творах “Золотий храм” та “Сповідь маски” Юкіо Мішімі.

Метою роботи є поглиблення розуміння особливостей японського менталітету шляхом аналізу мотивів, присутніх у вибраних романах Юкіо Мішімі.

Досягнення мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

1. осмислити концепції “краси” та “смерті” у японській культурі;

2. прослідкувати їхнє формування з урахуванням релігійних, філософських, кліматичних особливостей Японії;
3. виявити зазначені мотиви у творах “Золотий храм” та “Сповідь маски”;
4. проаналізувати їхнє значення для сюжету та загальної ідеї твору;

Методами, що використовувалися в ході роботи були: порівняльний метод, який використовувався при зіставленні понять з метою визначення спільного, метод аналізу і систематизації для простеження зазначених мотивів у романах. Для підсумування висновків було застосовано метод узагальнення.

Наукова новизна даної роботи виражена дослідженням мотивів краси та згасання у творах “Золотий Храм” та “Сповідь маски” крізь призму японської філософії, релігії, світосприйняття, а також дослідженням значення згаданих концепцій у контексті розуміння біографії та світобудови Юкіо Мішіми.

Практичне значення цього дослідження полягає в можливості використання його результатів при вивченні японської літератури і культури, а також для подальших досліджень.

Матеріалом досліджень є романи “Золотий Храм” та “Сповідь маски” Юкіо Мішіми, його есе “Сонце та сталь” та оповідання “Патріотизм”, роботи літературознавця і дослідника японської культури Дональда Кіна, біографія авторства Натаніеля Джона та ін.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, анотації японською мовою та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. МИНУЧІСТЬ КРАСИ В КОНТЕКСТІ ЯПОНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ

1.1 Міябі

Ключ до розуміння японської естетики криється в давній системі уявлень про красу та добрий смак, що складається з таких понять як вабі, сабі, та юген. Ядром цієї системи є міябі (“палацова краса”) – особлива витонченість, притаманна придворній аристократії доби Хейан (794-1185pp.).

У своїй праці "На захист культури" (1968) Мішіма дотримується позиції культуралізму (бункасюгі 文化主義), тобто ідеї, згідно з якою найвищою метою людини є розвиток культури. Згідно з автором, не японська культура є плодом японської нації, а “японська нація існує завдяки своїй специфічній культурі”, найвищим втіленням якої, (а заразом і буття нації) є імператор – народна ж культура є наслідуванням високої. Таким чином, слідуючи 文化概念としての天皇 (бунка гайнен-то сіте-но тенно, “імператор як культурний концепт”) стояти на захисті імператорських цінностей ототожнюється захисту Японії (Капранов, 2017).

1.1.1. Вабі, сабі, шибуй, юген

Вабі (侘び, «самота», «простота») – естетичний принцип, сенс якого полягає в простоті, стриманості та передбачає відсутність помітного, кричущого, вульгарного. Значення цього принципу криється в етимології: “вабіру” (“перебувати на самоті”) та “вабішіі” (“бути вбогим, самотнім”),

що згодом почали означати насолоду спокоєм та вишукану простоту (Рубель, 1997; Овчинников, 1971).

Сабі (寂, さび, “старовина”, “тьмяність”) – походить від японського “сабіру”, “старішати”, “тьмяніти”, насолоджуватись старовиною. Згідно з цим принципом цінність надається предметам, що мають ознаки довгого використання (адже вік сприяє виявленню сутності речей), відкидаючи натомість новизну, глянець та штучність (Овчинников, 1971). Прикладами сабі можуть слугувати вкритий мохом камінь чи тьмяне, крихке від віку дерево.

З часом вабі та сабі було об’єднано в спільну естетику минучого, неповного, недовершеного. В сучасному розумінні вабі-сабі є філософським підходом до повсякденного життя. Це естетика, що стирає границю між високим та буденним, підкреслюючи швидкоплинність речей [4].

На противагу західним естетичним ідеалам, вабі-сабі це радше те, що знаходиться в зародку чи в процесі розкладання, аніж в розквіті. Зародження, або ж занепад, сигналізують виринання у чи розчинення прекрасного з цього світу – з або до буддистського небуття. Згідно з японською філософією, небуття можна порівняти з морем потенційних можливостей, а краса, що приходить та відходить, нагадує хвилі [5].

Шибуйі (渋い) – естетика простої, тонкої та ненав’язливої краси. В дослівному перекладі є антонімом до “солодкий”. Етимологія цього терміну походить з XIV ст. від “шибуші” – прикметника на позначення терпкого, гіркуватого смаку, як-от незрілої хурми. Естетика шибуйі поєднує простоту та складність та знаходиться на межі поміж спонтанністю та стриманістю, елегантністю та грубістю [6].

Юген (幽玄) – “тьмянний, глибокий, таємничий”. Цей аспект японської естетики означає те, що полишають недосказаним: почуття такої глибини, що можуть бути передані лише натяком та недомовленістю.

1.1.2. Японська філософія моно-но аваре

Моно-но аваре (物のれ, “сумна чарівність речей”) – естетичний принцип, що полягає на зворушенні красою з елементом непояснимої журби внаслідок усвідомлення швидкоплинності усього живого.

Моно-но аваре – це тихий смуток та прийняття, навіть прославлення минучості. Найяскравішим прикладом моно-но аваре є пам’ятка класичної японської літератури "Генджі моногатарі" Мурасакі Шікібу. Філософ дзен-буддизму Доген вважав, що “життя та смерть є рівною мірою проявами того ж процесу”.

Попри те, що національною квіткою вважається хризантема, одним з найвідоміших символів Японії є квіт сакури. Сакура, що цвіте лише протягом кількох днів на рік, і тому цінується значно більше за квіт сливи, що ніяк не поступається їй естетично, якнайкраще відображає японське бачення краси, життя та смерті.

За словами Дональда Кіна, “японці були одними з перших, кому пощастило відкрити особливу цінність швидкоплинності; вони дотримувались думки що це є невід’ємним елементом краси.”

Недовговічність цвітіння сакури символізує співіснування смерті з життям, слугує нагадуванням про скороминучість усіх явищ. Скорбота та журба за тим, що відходить, викликає симпатію та співчуття до всього

живого. За цим ідеалом стоять буддійські впливи – визнання та прийняття минулості усіх речей є необхідним кроком на шляху до остаточного духовного звільнення та нирвани [7].

Необхідно зазначити вплив географічного положення Японії на формування цього світогляду – проживаючи в одній з найактивніших сейсмічно точок світу, японці усвідомлюють не лише красу пір року, що приходять на зміну одна одній, а й споконвічну могутність природи та її панування над людським життям. Землетруси, цунамі та інші природні катаклізми були постійною загрозою для жителів Японії, що знайшло своє відображення у їхньому фольклорі та світосприйнятті, вкорінившись у свідомості. Прийняття життя таким, яке воно є, на кожному його етапі, та пошук досконалого в недосконалому та недовершеному, вдячність за кожну мить, навіть ту, що сповнена розпуки і болю – особливість японської ментальності, яка народилась з усвідомлення нетривкості людського життя.

1.2 Філософія смерті в японській культурі

Розуміння непостійності, закладене в філософії моно но аваре, передбачає прийняття непередбачуваності та неминулості смерті. Традиційною для японської культури є інтерпретація смерті як акту творення, відновлення та регенерації, адже відхід до небуття є настільки ж природнім, як поява з нього нового життя у нашому світі. Що стосується уявлень про смерть в контексті шінто, центральним є не конфлікт життя і смерті, а радше відродження та оновлення циклу життя, яке за смертю слідує. Серед культур, на які великий вплив мав буддизм, саме Японія має традицію розглядання смерті чи не як сенсу буття:

Проблема зустрічі кінця розвилась в Японії як особлива модель культури. Японці відчують, що повинні зустрічати смерть відкрито, а не уникати її. Культурна традиція заохочує їх бути готовими прийняти смерть з мужністю та спокоєм. (...) У цьому сенсі можна сказати, що для японців смерть є елементом життя (Кішімото Хідео) [7].

1.2.1. Традиція сеппуку

Завдяки культурному та соціальному досвіду, спільному для багатьох японців, самогубство було «піднесено до рівня естетичного досвіду», внаслідок чого в японському суспільстві спостерігається значна культурна толерантність до самогубств [8]. В багатьох випадках самогубство вважається відповідальним, свідомим актом.

Таке ставлення може сягати історичним корінням до ролі самогубства в японському війську. За часів феодальної Японії сеппуку вважалось виправданою та благородною реакцією на втрату честі, невдачу чи поразку в битві. Традиційно сеппуку передбачало розсічення живота мечем, а головною метою цього вчинку було уникнути можливих тортур та безчесної страти в полоні ворога [9]. Під час Другої світової війни Японська імперія регулярно використовувала загони камікадзе і заохочувала самогубства як кращу альтернативу полону [10].

Хоча відоміше за межами Японії є добровільне сеппуку, на практиці найпоширенішою формою було примусове сеппуку, що застосовувалось в

якості смертної кари для злочинців: вбивць, гвалтівників, крадіїв, хабарників, зрадників [11].

У період Едо (1600–1867 рр.) сеппуку мало вигляд складного, деталізованого ритуалу. Зазвичай виконувалась перед глядачами, або ж спонтанно, на полі бою. Самурай мився холодною водою, аби запобігти сильній кровотечі, одягав біле кімоно та споживав свою останню страву за вибором. Закінчивши, самурай складав передсмертну поезію та споживав церемоніальне саке. Після цього він зліва направо розрізав живіт спеціально поданим кайшякуніном (помічником) танто – традиційним японським кинджалом. Танто обмотували тканиною, аби самурай не пролив кров з долоні та не втратив хватки. Кайшякунін здійснював кайшяку – відтяття голови, при цьому залишаючи тонку смужку шкіри (дакікубі), аби відтята голова на покотилась в сторону аудиторії. Для такого маневру необхідна була майстерність, тож у кайшякуніни зазвичай запрошували вмілих майстрів меча. Дакікубі здійснювали, як тільки танто було занурено до живота, а часто навіть тоді, як тільки самурай сягав по клинок. У випадку страти злочинців (коли доручати тому зброю було занадто небезпечно), або поважного віку чи важкої хвороби самурая танто в ритуалі заміняло символічне віяло [12].

Ставлення японців до самогубства також можна пояснити концепцією амае, тобто потребою бути прийнятим оточенням, залежність від схвалення оточення. У японському суспільстві бути прийнятими та відповідати оточенню цінується вище за індивідуальність, що часто призводить до крихкої самооцінки та високої ймовірності, що людина розглядатиме самогубство як найкращий спосіб відступу з суспільства, в якому не знаходить місця [13, 14].

Висновки до Розділу 1

У першому розділі було досліджено основні концепції, що складають японську естетику, а саме: міябі, вабі-сабі, шибуйі, юген, моно-но аваре. Було розглянуто етимологію та значення цих термінів, а також вплив шінто та буддизму на формування японського уявлення про скороминучість краси сьогодні.

Ми також дізнались про ставлення японців до смерті впродовж віків, розглянувши це поняття з точки зору буддизму та шінтоїзму. Було визначено основні соціально-історичні та географічні фактори, що вплинули на становлення японського погляду на буття та небуття.

Було прослідковано історію здійснення ритуального самогубства сеппуку, розглянувши особливості ритуалу та два випадки, в яких сеппуку здійснювано: по-перше, коли честь самурая було заплямовано, або ж коли він сподівався уникнути цієї участі, вчинивши самогубство, та, по-друге, – як вид смертної кари.

Таким чином, було досліджено, що унікальні для японської культури естетичні цінності та ідеї, закладені в них, сягають поза мистецтво та філософські уявлення, та є невід’ємною частиною повсякденного життя, шляхом милування природними процесами народження та згасання дозволяючи японцям досягти гармонії зі світом.

Лише вивчаючи ідеали, притаманні японській культурі, можна наблизитись до розуміння творчості Юкіо Мішіми. Лише в контексті традицій, з раннього віку передаваних йому бабусею та глибоко пошановуваних автором, можна почати занурюватись в аналіз його генія. Тільки з урахуванням унікальності концепцій, притаманних японській

цивілізації, можливо здійснювати спроби тлумачення ідей, що стали
обсесією автора.

РОЗДІЛ 2. КРАСА ТА СМЕРТЬ В ТВОРЧОСТІ ЮКІО МІШІМИ

2.1 *Життя – це поезія, написана кров’ю*

Саме перу Мішіми належать слова: “життя – це поезія, яку пишуть кров’ю”. Вірний своїм ідеям, письменник втілював усе, за чим стояв. За словами відомого знавця японської літератури та перекладача Дональда Кіна: “найвдалішим творінням Мішіми став він сам”.

Його життя, як і творчість, було сповнене парадоксів. Противник західних впливів та консюмеризму, неможливо уявити Мішіму без Заходу – від філософських та літературних впливів до одягу та шокуючої для японців архітектури його будинку в стилі рококо, який більше нагадував знімальний майданчик, аніж домівку японського націоналіста. Він зачитувався творами Оскара Вайлда, Жана Кокто, Фрідріха Ніцше, Ернеста Хемінгуея, Френсіса Скотта Фіцджеральда, водночас закликаючи співгромадян відродити стару Японію.

“Уся кар’єра Мішіми була парадоксом, побудованим на екстраординарній напрузі між духом та тілом, словом та дією, творчістю та присвяченістю світу” (Хісаакі Яmanoучі) [14].

Герої Мішіми — часто злі, самотні, пригнічені почуттям неповноцінності. Сам автор ріс ізольовано, позбавлений можливості спілкуватись з однолітками, поки до 12 років його ростила бабуся. Майже не буваючи на вулиці, Кімітаке Хіраока був хирлявим та слабким фізично. Попри прихильність матері, батько не підтримував інтересу до літератури і суворо карав, позбавляючи художніх книг та залякуючи жорстокими методами. Вже в підлітковому віці вчителі розпізнали його літературний талант, та допомогли з першими публікаціями. Тоді і з’явився псевдонім,

створений аби вберегти Кімітаке від гніву батька та кпинів однолітків – як значно пізніше пояснював автор своїм друзям на одній з вечірок, його псевдонім можна розшифрувати як "замерзлий смертю диявол". Це значення, ефектне та феєричне, як і сама постать письменника, було з віком вибудовано самим Мішімою – як і його публічний образ, досконала фізична статура, ідеологія та стиль. Адже образ, і сьогодні популярний далеко поза межами Японії, був штучним витвором митця. Кімітаке Хіраока не був народжений Юкіо Мішімою – він створив Юкіо Мішіму, написавши сценарій свого життя. Свою сором'язливість він компенсував позерством та скандальністю, і завжди шокував, приховуючи внутрішню вразливість за бравадою.

Поворотним моментом, що допоможе зрозуміти його подальші вчинки, стала мандрівка в Грецію 1952 року, коли Мішімі було 27. Хворобливий та знесилений, він відкрив для себе образ античної краси — образ Аполлона, ідеалу здоров'я та сили, став каталізатором його навернення до цінностей класицизму. Розуміння того, що краса та етика можуть становити одне ціле, стало потрясінням, яке змінило хід його життя та творчості. Мішіма знайшов підґрунтя для своєї потреби не лише творити, а й самому стати прекрасним, неначе грецька статуя. "Греція вилікувала мою ненависть до себе та мою самотність, і пробудила в мені жагу до здоров'я в ніцшеанському сенсі", писав він у своєму щоденнику. Від шліфування слів його увага перейшла до фізичного: решту життя Мішіма дотримувався суворого режиму, чергуючи фехтування з культуризмом [15]. День, коли його фото було обрано для ілюстрації статті про бодібілдинг, Мішіма назвав найщасливішим в його житті.

Порівнюючи в есеї "Сонце та сталь" своє тіло з фруктовим садом, що оточує домівку, тобто внутрішнє, Мішіма пояснює: він міг або обробити сад, або залишити його для буйства бур'яну. "Багато людей,

дійсно, заходять так далеко, що називають фруктові сади своїх домівок «долею»». Одного разу йому спало на думку зайнятись культивуацією його фруктового саду, і для цієї мети він використовував сонце та сталь. Сталь стала мірилом духу – підіймаючи все вищу вагу, він мірявся з собою, за собою, пише Мішіма. Автор прирівнює міцні м'язи до незламного духу, чіткості безпристрасного інтелекту та сильного характеру. Тоді ж він пояснює імпульс, сформований ще в дитинстві. Сам того не розуміючи, він ще тоді наблизився до обраного в дорослому віці шляху, а саме: плекання романтичної ідеї смерті. Мішіма аргументує, що попри потяг не здійснив самогубства в ранньому віці, бо не мав відповідної для цього сюжету фізичної форми. Висока романтична смерть бачилась йому відповідною для сильного, трагічного та скульптурного тіла, в той час як протистояння смерті слабкої, млявої плоті видавалось йому абсурдно недоречним. Мішіма не розглядав смерть як те, чого варто боятись чи ненавидіти – навпаки, він вірив, що в момент смерті відбудеться кульмінація, поєднання життя та смерті в душі та тілі.

Ніщо так не відповідає визначенню твору мистецтва, яке я завжди мав, як ця концепція форми, що наповнюється силою (Мішіма, “Сонце та сталь”).

“Все, до чого я прагну, – це краса”, – писав Мішіма у своєму щоденнику. Краса для нього була чистотою, що могла бути реалізована у благородних цілях.

Невщухаюча жага до краси переросла в руйнівну силу. Його потяг до краси стосувався не лише особистих ідеалів: брак високого, благородного ідеалу, духовності, грації в сучасній Японії розчаровував Мішіму. Він засуджував культуру споживання, “сп’яніння достатком” та духовну нищість і пустку.

Мішіма стверджував, що внаслідок конституційних реформ 1889 та 1946 року імператор був перетворений на не більше ніж політичний концепт та символ, що порушило цілісність японської культури. Таким чином, на думку письменника, для збереження японської культури імператору потрібно було повернути військові функції: «Позаяк найвище джерело слави хризантеми і меча є імператор, військові почесні також мають походити від імператора як культурного концепту». «Відновлення найвищого командування та інших суверенних прав має призвести до відродження імператора не як політичного концепту, але як концепту культурного» [2].

Починаючи з 1960 року, Мішіма все більше схилився до політики, став ревним прихильником національних традицій та навіть на приватні кошти створив власну військову організацію під назвою Тате но Кай – Товариство щита, яке часто називали іграшковою армією капітана Мішіми.

Братство налічувало до 100 чоловік, здебільшого студентів університету Васеда. Основною метою їхнього тренування було здобуття навичок, необхідних аби могли захистити Імператора від лівих активістів.

Товариство щита це резервна армія. Невідомо, коли настане наш день. Він може не настати ніколи, або настати завтра. До того часу Товариство буде наготові. Ви не побачите нас на вуличних демонстраціях, жодних знаків та плакатів, ніяких коктейлів Молотова, жодних лекцій чи жбурляння каміння. До останньої миті ми утримуватимемося від дій. Ми – найменш озброєна, найдуховніша армія світу (Мішіма).

У день самогубства Мішіма оголосив про розпуснення Товариства. Ціль, з якою воно було створене, було досягнуто.

25 листопада 1970 року Мішіма з чотирма членами Товариства щита прибув до штаб-квартири командування Сил самооборони Японії. З готовим маніфестом та банером з вимогами Мішіма вийшов на балкон, аби звернутися до військових. Його промова мала на меті підштовхнути їх до державного перевороту та відновити владу імператора. Викрикуючи “що стало з самурайським духом?”, він дорікав військовим за їхнє пасивне прийняття Статті 9 Конституції Японії, яка, за його словами, заперечувала їхнє існування. Не сприйнявши його всерйоз, солдати почали глузувати та дратуватись, після чого Мішіма повернувся до кабінету та здійснив сеппуку. Попри настанову Мішіми усім членам Товариства щита, його найближчий товариш Масакатсу Моріта здійснив сеппуку слідом [16].

Юкіо Мішіма боровся за визнання духовних та фізичних цінностей в першу чергу, а основною його метою було утвердження повної свободи, тобто звільнення від фізичних обмежень та перемогу над метафізичним, невіддільним природі.

Коли тодішнього прем'єр-міністра Ейсаку Сато попросили прокоментувати скандальне самогубство найвідомішого на той момент японського письменника, той відповів: “Та він просто збожеволів.” Чи не є така груба ігноранція високих мотивів Мішіми з боку японської верхівки черговим доказом, що той мав рацію, говорячи про занепад самурайського духу?

На думку автора, японське суспільство досягло точки неповернення, і лише насильницький жест міг привернути увагу до стану речей. Він діяв, керуючись ніцшеанською точкою зору, згідно з якою вирішальним питанням завжди є не те, заради чого ми готові пожертвувати, а те, чи готові ми до самого акту пожертви. Єдиним шляхом до повної свободи духу та творчого начала Мішіма бачив пожертву в ім'я

ідеології, в якій крилась для нього внутрішня сила та піднесення духу над матеріальним [17].

Мішіма прагнув сформувати фантастичний ідеал, побудований на позитивних рисах героїчної національної традиції та прагматичної японської дійсності. Ідеал, досягти якого неможливо, але й жити без якого вкрай важко. Більшість бляклих людей в такому суспільстві все ж живе, навіть не поділяючи його принципів. Проте непомірно яскравий Мішіма на став [18].

2.2 “Золотий храм” та “Сповідь маски”

2.2.1. Історія храму Кінкаку

Сюжет роману “Золотий храм”(金閣寺) (1954) засновано на реальних подіях: у 1950 році 21-річний прислужник на ім'я Хаяші Йокен в спробі накласти на себе руки підпалив святиню Кінкаку, що у Кіото. Мішіма читав зведення очевидців та навіть відвідав винуватця, якого було визнано психічно неврівноваженим, у в'язниці, де той провів ще 7 років та помер від туберкульозу. Дізнавшись про вчинок сина, його мати покінчила з собою. Головного героя, Мізогучі, схвильованого майбутнім Японії молодика, було написано з постаті Хаяші. На основі судових свідчень Мішіма намагався зрозуміти його мотивацію. Поруч з честолобством та озлобленістю, письменник значну увагу приділяє його ненависті до непохитного у своїй досконалості храму.

Кінкакуджі було засновано 1397 року. Офіційна назва – Монастир Рокуон. До цінних пам'яток, що знаходяться на території, належить статуя бодгісаттви Каннон, портрет шьогуну Ашікаги Йошіміцу, фрески кабінету Дайшьо та монастирський сад. Історично був резиденцією Йошіміцу, яку

перетворили на монастир після його смерті. Назва походить від Золотого павільйону, найяскравішою та найвишуканішою будівлі монастиря.

Монастир було знищено кілька разів: під час громадянської війни 1467-1477 та 1950-го року. Кінкакуджі занесено до списку Світової спадщини ЮНЕСКО в Японії.

2.2.3 Символіка у романі “Золотий храм”

У передмові до англomовного перекладу Дональд Кін (1994) зазначає – важко, майже неможливо повірити, що ідеї, вкладені в уста неосвіченого юнака з японської провінції, могли належати йому самому. Радше – Мішіма наділяв його своїми власними поглядами щодо краси, майбутнього Японії, буддизму та самого храму. Ідентифікуючи себе з невірноваженим, межуючим з божевіллям персонажем, здатним на осквернення святині, деструкції того, що є центральним для Японії та нього самого – неприйнятний в суспільстві вчинок, Мішіма висловлював власні ідеї. Взявши історію його шляху до злочину за основу то ототожнюючи себе з Мізогучі, автор описує моторошні та заворожуючі процеси його психіки. Як і більшість творів Мішіми, “Золотий храм” не багатий на події – це психологічний та філософський твір з натиском на розмірковування та розлогі, сповнені символіки дискусії героїв.

Головний герой Мізогучі – самотній та невродливий заїка, син буддистського священика. З дитинства слухаючи оповіді батька про те, що Золотий павільйон є найкрасивішою будівлею у світі, він плакає в уяві образ прекрасної та страхітливої святині як втілення найвищої естетики. Перед смертю батько відводить його до Храму, просячи наставника про покровительство. Так Мізогучі стає служителем Кінкакуджі. З початком війни Мізогучі починає мріяти про те, що Золотий павільйон буде знищено

бомбардуванням. Отримуючи все більше доган за прогулювання занять, він купує ніж та миш'як. Згодом він починає втілювати свій план: проносить солому до будівлі павільйону та підпалює її, проте з'ясувавши, що двері до третього поверху зачинені, вирішує що йому відмовлено в смерті, та вибігає назовні, викидаючи ножа та отруту.

За суперечливими почуттями до Храму (розчарування, захват, поклоніння, страх, потреба оволодіння та злиття з красою) стоїть спроба втечі від екзистенційної монотонності. Герой проникається співчуттям та симпатією до Храму, коли їм обом загрожує небезпека бомбардувань. З іншого боку, він відчуває нестримне бажання знищити святиню, побачивши як кинутий до озера камінець розбиває ідеальне відображення Храму – це слугує нагадуванням, що в буддистському образі світу немає нічого постійного.

Коан, якому навчали героя, підштовхує його до звільнення:

Просто не приймайте людські ілюзії: чи то всередині, чи то назовні, хоч із чим би ви зіткнулися, вбивайте це. Зустрінете Будду – вбийте Будду, зустрінете патріарха – вбийте патріарха, зустрінете аргата – вбийте аргата, зустрінете батьків – убийте батьків, зустрінете родичів – убийте родичів. Лише тоді вперше ви досягнете звільнення. Не давайте речам зв'язати себе – і ви розірвете межі і станете вільними [20].

Мізогучі відчував, що зможе досягти свободи лише екстремальним шляхом. Зважуючись на злочинний вчинок, він “вбиває будду” – позбувається рамок як суспільства, так і морального та правового закону. Посягаючи на святиню, він “вбиває батька” – відхрещується від традиції, поколіннями передаваної від пращурів до батька-монаха. Зрештою, звільнившись від всього, що складало його ідентичність, в акті, що

символізує його єднання з Прекрасним, становлення ним та руйнацію Прекрасного – герой сподівається досягти певної гармонії духу та тіла, звільнення від екзистенційних переживань шляхом деструкції: «Я був там сам, і Золотий храм огорнув мене. Чи володів я храмом, чи я був одержимий ним? Чи не правильніше було б сказати, що в ту мить виник дивний баланс, баланс, який дозволив би мені бути Золотим храмом, а Золотому храму — мною?»

Підпаливши Кінкакуджі, Мізогучі дозволяє полум'ю огорнути його, перш ніж змінює думку. Він відмовляється від свого плану покінчити з собою та відчуває бажання жити позбувшись одержимості абсолютною красою [15].

Мізогучі нестерпне існування в присутності недосяжного Вічного – охоплений розпачем, він вимушений залишатись в повсякденності. Однак знищення храму також не дає бажаного єднання з Прекрасним. Двері залишаються зачиненими, а Прекрасне – недосяжним. *Роман часто читають як “апологію руйнації, апофеоз хворої душі”, просякклої пільмою. Юкіо Мішіма не здійснює спроб спростувати безпросвітну картину світу, змальовану героєм, “я” героя наче зливається з авторським. Проте і знищення Храму не дарує бажаного єднання з Вічністю, що автор і показує (Злобіна) [21].*

3.1 Роман “Сповідь маски”

“Сповідь маски” (仮面の告白, Камен но Кокухаку), надрукована 1949, була твором, що приніс 24-річному Мішіму національну славу. Сповідь Ко-чана (пестлива форма імені Кімітаке) була спробою позбутись внутрішніх демонів, примиритись з власними проблемами, виклавши їх на папері, зробивши доступними світові.

Одягаючи маску, Юкіо Мішіма отримує можливість розповісти правдиву історію. Втім, хоча роман побудовано на автобіографічних сюжетах, та відображає спроби Мішіми зрозуміти психологію та природу переживань японця, що гостро відчуває свою відмінність від оточення, велика кількість фактів та думок героя є вигаданими. Хоча і нетрадиційна орієнтація, і обставини, і характер близькі автору, потрібно пам'ятати про художній елемент роману [22].

Він описує самотнє дитинство хворобливого, вразливого Ко-чана, нездатність відповідати оточенню та готовність грати роль, аби не вирізнитись:

Може, з цього стану, з цієї хвилини почали пробиватися в мені перші паростки потреби школити себе по-спартанському (написання цієї книги — один з її виявів). Я, що малим через власну недолугість і обожнювання інших не наважувався прямо глянути людині в обличчя, відтоді встановив для себе непорушний закон — «бути сильним». І винайшов особливу вправу — їдучи електричкою додому, я дивився пасажирам просто в обличчя, хто б вони не були. Більшість, завваживши, що мишає бліде хлоп'я навпроти вступилося в них, не те щоб лякались, а невдоволено відверталися. Мало хто сам починав розглядати мене. Я вважав за свою перемогу, коли сусіда навпроти відводив очі. Отак поступово я навчився дивитися людям в обличчя...

Підростаючи, його захоплюють античні статуї в динамічних позах, притягує мужність та груба сила. Побачивши картину, на якій зображений святий Себастьян, він усвідомлює, що притягує його й жорстокість, кров та рани. Ще у чотирирічному віці, дізнавшись, що лицар на одній з картин, якими він захоплюється та леліє, ховаючи від дорослих, це Жанна Д'Арк, Ко-чан переживає розчарування, навіть роздратування, що жінка одягнула

чоловічий стрій: здатний оцінити естетичний елемент жіночого тіла, він не відчуває тяги до протилежної статі. Згодом він зізнається, що лише мрії про смерть дарують йому відчуття реальності. Визначальним моментом стає день, коли минаючий повз його будинок парад нищить садок:

А вони добряче витолочили його. Ото було свято! Давно остогидлий мені садок важко було впізнати. Паланкін не проминув жодного кутка. Хряскотіли під ногами кущі. Я намагався бодай якось пояснити собі, що коїться. Мені здавалося, закрижаніла тиша чергується з безтямним гуркотом, наче врівноважує його. Спалахами скипали кольори — золотий, червоний, фіолетовий, зелений, жовтий, синій, білий, — і час від часу якийсь один — то золотий, то червоний, мовби поглинав усі інші. Лише одне я бачив чітко, і саме воно лякало, засмучувало й виповнювало мене незрозумілою мукою. Вираз найрозпуснішого, найнищіїшого захвату на обличчях носіїв мікосі.

У коледжі він знаходить друга, у молодшу сестру якого вирішує закохатись. Ко-чан намагається вдавати, що його приваблюють жінки, хоча ніщо не лякає його так, як перспектива одружитись. Починається війна, і після роботи на фабриці з виготовлення винищувачів його викликають на службу. Коли лікар запитує його про стан здоров'я, герой прибріхує, та уникає служби. Його приятель вирушає на фронт, а Ко-чана просить подбати про його справу та родини. Стосунки між Ко-чаном та Соноко швидко розвиваються, проте його не полишає відчуття провини. Соноко, закохана у нього, очікує пропозиції вийти заміж. Розуміючи, що не відчуває ані фізичного, ані романтичного потягу, Ко-чан припиняє стосунки, а Соноко виходить заміж за іншого. Чотири роки потому він просить про поновну зустріч: Соноко погоджується, проте швидко розриває зв'язок, зсилаючись на те, що вони не можуть задовільнити потреби одне одного.

Роман закінчується в тісному танцювальному залі, де герой помічає напівоголеного юнака з витатуваною на грудях півонією та милується його м'язами. Його миттєво охоплює збудження, і він уявляє, як кинджал впивається в тіло юнака. Голос Соноко повертає його увагу, і його світ розколюється надвоє, коли він розуміє, що дбайливо зібрана маска розпалась.

Мішіма підкреслює детерміновану природу людського стану. Переплітаючи смерть, силу, красу, насильство та сексуальні фантазії, автор представляє нам внутрішню боротьбу героя, чий життєвий шлях, здається, продиктовано самою долею [24].

Висновки до Розділу 2

У другому розділі було досліджено біографію та творчість Юкіо Мішіми, зокрема есе “Сонце та сталь”, романи “Сповідь маски” та “Золотий храм”.

Користуючись біографіями та численними дослідженнями, було здійснено спробу розглянути можливі фактори, що призвели до самогубства автора. Було розглянуто походження, історію життя, філософію та соціальні чинники, що впливали на суспільне становлення, художній стиль та погляди письменника, що творив у Японії післявоєнного періоду.

Зважаючи на обсяг курсової роботи, не вдалося повністю охопити творчість Юкіо Мішіми, необхідну для повного аналізу. Але вдалося розглянути аспекти двох його творів, а саме:

Було розглянуто сюжетну лінію та психологію головних героїв романів “Сповідь маски” та “Золотий храм”. У другому розділі було вивчено провідні ідеї та мотиви даних творів, зокрема мотив краси та смерті, проводячи паралелі з життям Юкіо Мішіми.

Враховуючи проведені дослідження, можна зробити висновок, що ритуальне самогубство письменника було кульмінацією ідей, що переслідували його все життя, і були одними з основних в його творчості. Починаючи зі “Сповіді маски”, присутні були елементи войовничості, потягу до смерті та крові. Загартувавши своє тіло суворою фізичною дисципліною, він втілював у життя образ воїна, який притягував самого Мішіму: образ Прекрасного, яке, як Мізогучі, він вважав вартим того щоб знищити.

Сеппуку Мішіми було політичним протестом, спробою бути почутим у суспільстві, яке не могло вмістити настільки яскраву особистість. Проте неможливо не погодитись, що останній ритуал письменника був також виставою, втіленням його ідеї про смерть як мистецький акт.

ВИСНОВКИ

Як відомо, одним з найбільших викликів при перекладі східної літератури є необхідність тонкого розуміння специфіки культури. Попри досконале знання мови, великим завданням залишається потреба передати тонкощі японського світосприйняття українському читачеві, не знайомому з історією, філософією, релігією японського народу.

Незважаючи на специфіку, творчість Юкіо Мішіми не втрачає популярності серед іноземних прихильників і сьогодні. Це означає лише одне: майстру пера вдалося перейти межі нації, часу чи культури, і створити істинно геніальні твори, доклавши свою руку до Вічного та Прекрасного, до якого прагнули його герої та він сам.

У цій роботі було вивчено етимологію та значення центральних категорій, що на них будується японська естетика, а саме: витонченість, простота та природність, невловимість та незримість. Було розглянуто роль шінто та буддизму у формуванні уявлень про естетичний ідеал та розвитку високого японського мистецтва. Крім того, було встановлено вплив японської філософії моно-но аваре на формування національних традицій (милування цвітінням сакури – ханамі, осіннім листям – моміджі, місяцем – тсукімі).

Було розглянуто особливості сприйняття ідеї смерті крізь призму японської географії, культури, філософії та звичаю: було вивчено історію появи та значимість ритуалу сеппуку. Було встановлено, що унікальні для культури Японії цінності та пов'язані ідеї сягають поза мистецтво та філософські вчення, та є невідокремною частиною ментальності та буденного життя японців.

Розглянувши та дослідивши культурно-історичний контекст японського суспільства, а також впливи релігій та традицій, можна зробити висновок, що у поверненні імператорові військових та культурних функцій Мішіма вбачав можливість збереження цілісності японської культури.

Аналізуючи біографію Юкіо Мішіми, було розглянуто можливі фактори, що призвели до самогубства автора. Було досліджено життя, філософські погляди та соціальні чинники повоєнної Японії, що вплинули на становлення художнього стилю, а також політичних та літературних інтересів автора.

Було розглянуто есе “Сонце та сталь”, романи “Сповідь маски” та “Золотий храм”, та досліджено сюжет і психологію головних героїв, а також провідні ідеї та мотиви, зокрема мотив краси та смерті, простеживши паралелі з життям письменника.

Враховуючи здійснений аналіз, можна дійти висновку, що ритуальне самогубство письменника було кульмінацією ідей, що займали його протягом усього життя, прослідковуючись у всіх його творах. Сеппуку Мішіми було не лише політичним протестом, а й спробою бути почутим у суспільстві, не здатному зрозуміти та прийняти його прогресивні погляди.

Крім того, дослідивши мотиви краси та смерті у творчості автора, ми дізнаємося, що вони тісно перегукуються з самурайською тезою “шлях воїна означає смерть”, що бере початок в “Хагакуре”. Творчість Мішіми просякує внутрішній конфлікт у пошуку свободи наряду з моно-но аваре, що дозволяє вбачати красу у цьому нерідко приреченому шляху. У філософії, що за словами Мішіми пробудила його бажання жити, смерть нерозривно поєднується з життям, та є його частиною. “Найвищий

ідеалізм, народжений з нігілізму”, дозволяє “виманити смерть на поверхню свідомості” для досягнення душевного здоров’я [2].

散るをいとふ

世にも人にも

さきがけて

散るこそ花と

吹く小夜嵐

Завивання нічного вітру:

"Опасти – суть квітіння",

Передуючи тим, хто вагається.

– такими були останні поетичні рядки, залишені Мішімою.

Можна не погоджуватись з Мішімою-політичним діячем, проте неможливо не віддавати шану його присвяченню власним ідеям та готовності їм слідувати.

АНОТАЦІЯ

本稿は、三島由紀夫の作品における美と死のモチーフを、『黄金寺院』と『仮面の告白』を例に考察したものである。

関連性は、特に日本芸術・文学の理解を深めるため、日本文化の美学と衰退のアイデアの特殊性を理解する必要性により決定されておる。

科学的新規性は、『黄金寺院』と『仮面の告白』にて見られる、三島由紀夫の伝記と世界観を理解ために必須なモチーフである美と退色を研究できたこと。

実用的な意義は、その結果が日本文学・文化の研究、さらにはさらなる研究に利用される可能性にある。

日本文化に埋め込まれた独自の美的価値観と思想は、芸術や哲学的アイデアを超えて広がり、日常生活の不可欠であることが探求されてきた。

日本の美学を構成する主な概念、すなわち、雅、侘び寂び、渋い、幽玄、もののはれを探究しました。これらの用語の語源と意味、そして今日の美の儂さに対する日本人の認識を形成する上での神道と仏教の影響が検討された。

また、仏教と神道の観点から概念を検討しながら、古くからの日本人の死に対する態度についても知識を深れた。日本人の存在観・非存在観の形成に影響を与えた主な社会・歴史的要因を明らかにした。

実施された調査を考慮に入れると、作家の儀式的な自殺は、彼の生涯を悩ませ、彼の作品の主要なアイデアの1つであったアイデアの集大成であると結論付けることができる。

エッセイ『太陽と鋼』、小説『仮面の告白』、『金閣寺』など、三島由紀夫の伝記と作品を探った。

伝記と多数の研究を使用し、著者の自殺につながった可能性のある要因を検討する試みであった。戦後日本で活躍した作家の社会形成、作風、思想に影響を与えた出自、生活史、哲学、社会的要因を考察した。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ірина Приходько (18-03-2009). *Юкіо Місіма: смерть під маскою*.
Вилучено з:
<https://web.archive.org/web/20150702074438/http://vsiknygy.net.ua/review/846>
2. Капранов С. (2017). *Місіма Юкіо як мислитель (на матеріалі соціально-філософських праць пізнього періоду)*. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. - Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка.
3. Рубель В. А. (1997). *Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність*. К. : «Аквілон-Прес».
4. Milčinski, M. (2016). *The Aesthetics of Decay*. *Filozofski Vestnik*, 20(2/s). Retrieved from: <https://ojs.zrc-sazu.si/filozofski-vestnik/article/view/4104>
5. Koren, Leonard (1994). *Wabi Sabi for artists, designers, poets and philosophers*. Berkeley, CA: Stone Bridge Press.
6. Takie Sugiyama Lebra (1976). *Japanese Patterns of Behaviour*. University of Hawaii Press. p. 20.
7. Marianna Zanetta (2018). *Japanese traditions and values: beauty and impermanence in Japan*.
8. Emiko Ohnuki-Tierney (29 June 1984). *Illness and Culture in Contemporary Japan: An Anthropological View*. Cambridge University Press. p. 67.
9. Chambers, Andrew (3 August 2010). *Japan: ending the culture of the 'honourable' suicide*. The Guardian.
10. Edward S. Harris. *The Moral Dimensions of Properly Evaluating and Defining Suicide*. Chowan College

11. Ravina, Mark J. (2010). *The Apocryphal Suicide of Saigō Takamori: Samurai, "Seppuku", and the Politics of Legend*. *The Journal of Asian Studies*. 69 (3): 691–721.
12. Fusé, Toyomasa (1979). *Suicide and culture in Japan: A study of seppuku as an institutionalized form of suicide*. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*. 15 (2): 57–63.
13. "Former Bridgestone Manager Stabs Himself in Front of Firm's President". *WSJ*. Retrieved 2022-12-27.
14. <https://artlark.org/2021/11/25/mishima-yukio-the-last-samurai/>
15. Rodica Frentiu (2010). "YUKIO MISHIMA: THYMOS BETWEEN AESTHETICS AND IDEOLOGICAL FANATICISM". *SACRI The Academic Society for the Research of Religions and Ideologies*
16. Inose, Naoki; Sato, Hiroaki (2012). *Persona: A Biography of Yukio Mishima*. Berkeley CA: Stone Bridge Press
17. Will Talley (2018). "Yukio Mishima: postwar Japan, philosophy, and overthinking life".
18. Дмитрий Травин (2006). "Фантом национальной идеи".
19. Эдуард Лимонов (2004). "Путь самурая есть смерть".
20. A. Strelkova (2020). "BUDDHISM AND NIETZSCHE: PHILOSOPHICAL PARALLELS". *Skovoroda Institute of Philosophy, NAS of Ukraine*
21. Алена Злобина (1995). "Путь К СЕБЕ, или ПОСЛЕДНЯЯ РОЛЬ ЮКИО МИСИМА"ю Опубликовано в журнале Новый Мир, номер 2
22. Шульженко, С. Є. (2013). *Псевдоавтобіографічні факти в романі Юкіо Місімо "Сповідь маски"*. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* (укр.). № 4 (264), Ч. III: 44–50.
23. Місіма, Юкіо. *Сповідь маски / переклад з японської Ігор Дубинський // Всесвіт. — К. : Радянський письменник, 1991.*

24. NASRULLAH MAMBROL (OCTOBER 10, 2022). *Analysis of Yukio Mishima's Confessions of a Mask*
- Retrieved from:
<https://literariness.org/2022/10/10/analysis-of-yukio-mishimas-confessions-of-a-mask/>
25. Keene, D. (1989). *The Japanese Idea of Beauty. The Wilson Quarterly (1976-), 13(1), 128–135.* <http://www.jstor.org/stable/40257465>
26. Keene, D. (1969). *Japanese Aesthetics. Philosophy East and West, 19(3), 293–306.* <https://doi.org/10.2307/1397586>
27. Yukio Mishima (1968). *Sun and Steel: Art, Action and Ritual Death*
28. Yukio Mishima (1956). *The Golden Temple*
29. Keene, Donald (1994). Introduction. *The Temple of the Golden Pavilion.* By Mishima, Yukio. London: Everyman's Library.
30. <https://www.nytimes.com/1974/12/29/archives/man-cannot-live-by-beauty-alone-mishima-the-life-and-death-of-yukio.html>